

Srce ništavila

NEBOJŠA MILENKOVIĆ

Jutros sam na TV-u gledao direktan prenos u kom su tenkovske granate rušile jednu kuću. Malu. Prizemnu. Ravničarsku. Sličnu našim, bačvanskim. Ako sam po pitanju preostale ljudskosti i imao nekih iluzija – poslednja od njih nestala je onog jutra kad su u naš grad počele da stižu izbeglice. Na traktorskim prikolicama, s nešto nameštaja i robom navrat-nanos potpranom u crne najlonske kese.

Čitavi životi, prošlosti, uspomene, lične istorije bile su spakovane u polupoderane plastične vreće, za koje su se, pogleda sledenih strahom zbog svega što im se dogodilo, ali i pred jednako neizvesnom sutrašnjicom – ovi stari, žene i deca grčevito držali. I nije više važno ni ko je gde rođen, ni ko se kako preziva. Ceo Balkan ujedinjen je njihovom strašnom nesrećom. Nakon sedamdeset godina zajedničkog življenja jedino što nas sada povezuje su izbeglice kojih ima na svim stranama. Svuda vrvi od ljudi ujedinenih patnjama, koje realno mogu da se oseate u vazduhu koji dišemo. Kao da je još samo disanje ostalo isto. Jedina veza s prethodnim životima. Gledam te očajnike i plačem kao dete, rastajući se od jedinog pouzdanog pamćenja koje imam. Najporaznije je što ljudi prolaze kraj njih gledajući svoja posla. Okreću glave nemo promičući sve u strahu da je nesreća prelazna bolest. Nisu

ropce, na kraju XX veka, u poderane crne najlonske džakove za smeće spakovana je strašna povest o kraju naše civilizacije. Kao da nam poručuju: Dolazimo niotkud i zaputili smo se nigde. Pravo u srce ništavila.

Najviše mrzim neotvarane, sterilno čiste, nepodvlačene knjige, tek izašle ispod štamparske prese. Da pobegnem od dnevnih banalnosti i zločina, isplanirao sam da do kraja rata ponovo pročitam klasike: Bulgakova, Dostojevskog, Čehova, Kafku, Borhesa, Prusta, Džojša, Nabokova, Andrića, Krležu, Crnjanskog... U ratu trpe i knjige. Pored toga što imaju manje čitalaca, oni preostali su sve bahatiji. Cepaju stranice ili zajedno sa pozajmljenim knjigama nestaju bez traga. Zatrpavajući se poslom, kako bih se bar privremeno izmestio iz stvarnosti, prijavio sam se da aranžiram izloge. Direktorica biblioteke, iz želje da se dodvori vlastima ili samo iz straha, sugerisala je da ako želimo da sačuvamo izloge u njima uvek bude poneka knjiga o srpskoj istoriji, koje se svakodnevno štampaju kao lude. Čuvši predlog nisam znao da li da se nasmejem ili da zaplačem. Što je najgore, bila je u pravu. Sa druge strane, ovaj pristup ima i svojih prednosti – usled izloženosti julskom i avgustovskom suncu, knjige iz izloga toliko se razlepe i iskeže da posle toga mogu

samo da se bace. Na sreću ovo sa izlozima brzo me je prošlo. Umnožavanjem poraza, bilo kakav entuzijazam postaje izlisan.

Stidim se zbog naivnosti Akcije za mir u Jugoslaviji koju sam izveo na festivalu u Novim Zamcima. Svojom naivnošću doprinosim uvećanju čira koji nikako da se raspukne. Našoj statističkoj grešci u istoriji civilizacije. Zato sam odlučio da se razbo-

Nebojša Milenković (Niš, 1970), kustos, pisac, bloger, građanski aktivista, autor je romana „Nešto što strašno podseća na život – Kratka istorija letenja u Subotici“ u izdanju Akademске knjige, Novi Sad, 2019. Originalnost Milenkovićevog književnog postupka ogleda se u tome što čitavu romanesknu priču u pravom licu priča subotički konceptualni umetnik Slavko Matković (1948-1994). Slavko Matković je zapravo alter ego Nebojše Milenkovića u čijem se romanu prepliću stvarnost i fikcija, doživljeno u realnom životu i pročitano u knjigama. Pri tom sve je locirano u topografskoj, ali i društvenoj realnosti Subotice, kao jednog od središta srednje Evrope. U ovom gradu jedinstvenog miksa naroda, kultura i jezika, i raspad bivše velike zemlje imao je posebnu dramatičnost, o čemu svedoče i odlomci koje Danas objavljuje.

lim čitajući knjige. Postoje primerci koje sam tima opsesivno prevrćem, okrećem i mirišem u nadi da ću zapatiti klicu neke od onih strašnih bolesti o kojima sam toliko čitao. Moram da pronađem svoju poslednju knjigu. Ili ona mene. Kako god. Napadi sve razornijeg kašlja i jutarnji ispljuvci krvavog šljama daju mi osnova da verujem kako sam na najboljem putu. Ako se već nisam ugušio selotejpom – samoubistvo knjigama deluje kao neuporedivo otmennija varijanta. Sećam se da mi je u detinjstvu mama govorila kako previše čitanja, pose-

koje dolaze. Sve je toliko odvratno da sam pred spavanje bio potpuno slomljen:

– Jebeš im mater, rasturiše mi zemlju – psuovao sam gledajući u ekran na kom je razularena rulja slavila ubistvo jednog lepog grada.

– Čuti, molim te, neko će te čuti – smirivala me Valja, strahujući da bi moji ispadi mogli da nam donesu još veće nevolje, posebno deci.

– Nabijem ih na kurac ako čuju, i treba da čuju, to nisu ljudi, to su zverii...

Nastavak popodneva proveli smo čuteći – što je svakako bolje od sve češćih svađa oko besmislenih stvari. Kako se vreme udaljava od normalnosti – i mi smo sve dalje jedno od drugog. Onda su deca, vraćajući se iz škole, jedne večeri sa ulice pokupila psa. Zbog njihove samostalnosti i nepredvidivog karaktera preferiram mačke, ali ovog psa sam zaista zavoleo. Bio je to sjajan pas, toliko potreban u ovom ludilu. Istrgnut iz čopora rasnih lutilica što sablasno tumaraju gradom, pošto ih vlasnici izbacuju iz kuća, prepuštajući ih same sebi. Često se šalim kako psa vole više nego mene. Švrca je sobom u kuću uneo kakav-takav sklad. Valja i ja prosto smo se utrkivali u ljubavi prema psu, pitajući se kako smo uopšte živeli bez njega. Zahvaljujući psu, počeli smo opet da idemo i u porodične šetnje pokušavajući da oživimo i sopstvenu ljubav.

bno noćnog, trajno narušava zdravlje. Uvek se mnogo obradujem kad se ispostavi kako je mama u nečemu bila u pravu.

Nikad me nije fascinirala razmetljivost pobednika. Njihova oholost opasnija je od tona poniženosti koje na svojim plećima nose poraženi. Ipak, ispiranje mozga kom smo izloženi prevazilazi svaku meru. Ko je tu koga pobedio, osim što je poražena elementarna ljudskost? U Jugoslaviji ne postoje pobednici već samo kolektivni stid na koji ćemo biti osuđeni u decenijama

U pozadini sreće zbog psa i dalje je besneo suludi rat. Porušenih i spaljenih gradova sve je više a stoka koja uživa u klanici sve brojnija. Žveri su, kako kaže pesnik, pokazale vlastite tragove ali ne vidim da je zbog toga ikome bilo lakše. Ljudi čuteći čekaju da rat prođe, kao što se, recimo, čeka da prođu sneg ili kiša.

Kao da sa svim što se događa nemamo ništa. Kao da se raspadaju nečiji tuđi, a ne naši vlastiti životi. Pustoš neumerenosti poput plesni pada na naše otužne životiće. Više i od samog rata užasava opšta zaražanost, emotivni lomovi koji se svakodnevno odvijaju u ljudima koje volim. Gradom su zagospodarili primirivci u maskirnim uniformama koji su nam u svakodnevicu banuli bukvalno niotkud. Nismo ih videli na Paliku, Prozičici ili Šištaku, ne znamo ih sa izlozbi, u pozorište nju zalazili, o biblioteci da i ne govorimo. Nikoga od njih nismo sretili čak ni u kafanama. Stigli su niotkuda da bi ubrzo i sve oko sebe pretvorili u opšte ništavilo. Sveproživljujući, strah je ledio poglede, činili ih jednoličnim i istim. Strah da će sutra doći po tebe ili nekog tvog, da nećeš imati šta da jedeš, da ćeš ostati bez posla ako daš do znanja kako se razlikuješ. Da ćeš se i sam pretvoriti u jednu od onih bezimnih humki koje svake noći tajno niču na novom gradskom groblju... Od elementarnog morala odustaje se zarad pukog opstanka. Životići su postali važniji od života.

Pre neki dan za šankom u Klubu ljubitelja umetnosti, posle desetak popijenih piva, neko skrpljeno društvo lokalnih probisveta od mene je tražilo da se izjasnim da li sam Srbin ili Hrvat. Odgovorio sam:

– Nisam ni Srbin ni Hrvat, ja sam Umetnik – rečenica koju sam izgovorio izazvala je opšti tajac. Preteča tišina mogla je da se opipa pod prstima. Srećom, odmah su priskočili Kubura i cika Jova koji su – pravdajući me kako sam pijan, da mi je sin u vojsci i da ne znam šta pričam – nekako smirili situaciju, inače bi me zasigurno prebili namrtvo.

Nisam se uplašio.
Više se ničeg ne plašim.
Ni smrti ni života.

Fikcija i stvarnost: Naslovna strana romana Nebojše Milenkovića i autorov alter ego subotički konceptualni umetnik Slavko Matković

Nebojša
Milenković

Nešto što
strašno
podseća
na život

Foto: Kolekcija MŠUV, Novi Sad